
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİMİN YERİ

THE PLACE OF THE MULTI - CULTURAL EDUCATION IN THE SOCIAL STUDIES PROGRAMS

Osman AKHAN* Ali YALÇIN**

Geliş Tarihi: 02.03.2016
(Received)

Kabul Tarihi: 03.08.2016
(Accepted)

ÖZ: Çok kültürlü eğitim, birbirinden farklı kültürler barındıran dünyada öğrencileri ortak amaçlar için yaşamaya, öğrenmeye ve birlikte çalışmaya hazırlayan disiplinler arası bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Çok kültürlülüğün eğitim ve öğretim alanında yansıtılabileceği en uygun ders Sosyal Bilgiler dersi'dir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, geçmişten günümüze dek uygulanmış olan Sosyal Bilgiler öğretim programlarında çok kültürlü eğitime ne kadar ve ne şekilde yer verildiğini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda (1961, 1962, 1968, 1988, 1993, 1998, 2005) yıllarına ait Sosyal Bilgiler öğretim programlarından doküman analizi yöntemiyle toplanmış olan veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretim programlarının genel amaçları ve kazanımları incelendiğinde, çok kültürlü eğitime ilişkin ifadelerle, yenilenen her programda bir önceki programa göre daha fazla yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, sosyal bilgiler programı

ABSTRACT: The multi-cultural education is defined as an interdisciplinary process that enables students to live, learn and to work together for common purposes in the multi-cultural World. The most suitable course to incorporate multiculturalism into the education and teaching field is the social studies course. The aim of this research is to reveal how much and how the multi-cultural education has been studied in the social studies teaching programs that has been applied from past to present. In order to realize this aim, the data was collected from the social studies programs belonging to those which were applied in 1961, 1962, 1968, 1988, 1993, 1998 and 2005 years by the document analysis and then that data was exposed to the content analysis. When the general aims and gains of the social studies teaching programs were analysed, it was found out that the expressions related to the multi-cultural education have been mentioned more and more frequently in every program than the previous one.

Keywords: Multiculturalism, multicultural education, social studies curriculum

---

* Öğrt. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, osmanakhan38@hotmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, alifuatyalcin35@gmail.com

GİRİŞ

Günümüzde göçlerin yaratmış olduğu demografik yapı değişiklikleri, gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasındaki pergelin açılması, kontrol edilemeyen dengesiz nüfus artışı ve değişen dünya içinde bireylerin ilgi alanlarındaki farklılaşma eğitim sistemini derinden etkilemektedir. Yaşanılan bu hızlı değişim sürecinde, bireyi hem çağın gerekleriyle donatmak hem de kültürel değerleri bireylere kazandırmak zorlu ve karmaşık bir süreç haline almıştır (Başbay, 2014). Bireyler arasındaki kültürel farklılık, bireyin düşünce, fikir, davranış ve tutumlarına yansımaktadır. Kültürel farklılıkları zenginlik olarak görülebilecek bir anlayışı geliştirmek ve bu konuda bireyleri yetiştirebilmek için programlı ve sistematik çalışmalar yapmak önemlidir (Yeşil, 2009).

Bireylerin kültürel farklılıklar konusunda erken yaşlarda eğitilmesinin, onların gelecekte küresel toplumun etkili birer üyesi olarak yetişmelerinde yararlı olacağı düşünülmektedir. Ülkelerin farklı bireyleri ortak bir çatı altında birleştirme ve bu bireylerin farklılıkları ile oluşturdukları toplulukların arasındaki farklılıkları zenginlik olarak algılama süreci başlamıştır. Yani küreselleşen ve küçülen dünyada eskiye göre farklılaşan ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. İşte bu ilişkiler “Çok kültürlülük” adını almış ve sanat, felsefe, politika, sosyoloji gibi bilim alanlarından sonra eğitim alanına da girmiştir (Uyanık, 2014).

Çokkültürlülük kavramı ilk olarak ABD’de ortaya çıkmıştır. ABD’nin coğrafi keşiflerle birlikte birçok farklı kültürden insanı barındırdığı bilinen bir gerçektir. Ayrıca çeşitli kültürlerden bu ülkeye göç olmuş ve çokkültürlü bir toplum meydana gelmiştir. “1960’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde toplumsal çeşitliliğin artması, insan hakları hareketlerinin ve etnik azınlıkların ayrıca kadınların eşit hak ve olanak taleplerinin yoğunlaşması ile bu gruplara yönelik ırkçılığın, cinsiyetçiliğin ve baskının farkına varılması sonucunda 1970’lerde çokkültürlülük ve çeşitlilik kavramları ortaya çıkmıştır”. Çokkültürlülük 1980’lerde ve 1990’larda bilimsel çalışmalara daha çok konu olmaya başlanan bir kavram olmuştur (Başbay ve Bektaş, 2009: Akt. Polat ve Kılıç, 2013).

Son yıllarda, eğitimle ilgili çalışmalarda, çok kültürlü eğitim kavramının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Tarım toplumundan, sanayi toplumuna, ardından bilgi toplumuna geçişin, yaşanan göç olaylarının ve ülkeler arasında oluşturulan birliklerin (Avrupa Birliği gibi) bu kavramın

önemini arttırdığı söylenebilir (Cırık, 2008). Fergeson' a (2008) göre kültürel anlamdaki etkileşimler toplumsallaşma sürecinde yeni birtakım algıları da beraberinde getirmiştir. Farklı kültürlerle mensup insanların bir arada yaşama ya da yaşayabilme becerisi ve bilincine sahip olması günümüz toplumlarının en büyük sorunlarından birisi haline gelmiştir. Bu sebeple toplumsallaşma sürecini yaşayan herkes, bir arada ve beraber yaşamayı “ötekiler ve biz” olarak öğrenebilmeli, bu öğrendiklerini de yaşama geçirebilmelidir. Gelişen ve değişen dünyada çeşitlilik ve farklılıklar artık bütünlüğü ve birlikteliği bozmaya yönelik tehdit edici unsurlar olarak değil aksine bir varlık ve zenginlik olarak nitelendirilebilmelidir. Birey, toplum ve devlet açısından bunu sağlayabilmenin en kolay yolu ise çok kültürlülük kavramını özümsemektir (Akt. Ünlü & Örtün, 2013).

Çok kültürlü toplumlar, vatandaşların çeşitliliğini yansıtan ve birleştiren ve onların bağlı olduğu ortak değer, ideal ve amaçlar bütününe sahip ulus devlet oluşturma sorunlarıyla yüzleşmektedir (Banks, 2013). Çokkültürlülük, ekonomik ve sosyal bileşenleri, eğitim, dil ve özel kurumsal mekanizmaları ile kültürel ve etnik çeşitliliğe sistematik olarak ve kapsamlı bir şekilde cevap vermektedir (Çiftçi ve Aydın, 2014: 198).

Çok kültürlülük olgusunun eğitim boyutunu ifade eden çok kültürlü eğitim; farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatları yaratma, okul ortamını değiştirme ve yeniden yapılandırmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır (Banks ve diğ., 2001). Sultana'ya (1994) göre, çok kültürlü eğitim; çok farklı kültürler barındıran dünyada öğrencileri ortak amaçlar için yaşamaya, öğrenmeye ve birlikte çalışmaya hazırlayan disiplinler arası süreç olarak tanımlanır. Bir başka tanıma göre çokkültürlü eğitim, demokratik değerleri ve amaçları, kültürel çoğulculuğu, sosyal adaleti ve öğrencilerin sosyal, kişisel ve entelektüel gelişimlerini temel alan eğitimidir (Nieto & Bode, 2011: Akt. Günay, Kaya ve Aydın, 2014: 146).

Gay (1994: Akt. Demir, 2012: 1456), çok kültürlü eğitimin temel amaçlarını, (1) eğitimde eşitlik ve mükemmellik, (2) değerleri ve tutumları açıklama, (3) çok kültürlü sosyal yeterlik, (4) temel yetenek kazanımı, (5) kültürel ve etnik okuryazarlığı geliştirmek ve (6) kişisel gelişim başlıkları altında ele almaktadır. Çok kültürlü eğitimle ilgili tanımlamalar bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, insan haklarına saygı duyma, kültürel farklılıktan hoş karşılama, eğitimde fırsat eşitliği, kültürel çeşitliliği yansıtıcı

eğitim ortamları dzenleme, farklı bakış aıllarını ve fikirleri analiz etme oğelerinin ortak paydaşlar olduğu görülmektedir (Cırık, 2008).

Türkiye’de, oğrencilere toplumsal yaşamla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin önemli kısmı ilköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (ztrk, 2006). Vatandaşlık eğitiminde bir araç olarak görülen bu dersin en önemli görevlerinden biri çok kültürlü dünyada etkin vatandaş yetiştirmek üzere gençlere eğitim vermektir (ztrk ve Deveci, 2011). Sosyal bilgiler dersine ait geçmiş oğretim programlarında görülen tek uluslu, tek kültürlü değerler dizisi günümüz için düşünüldüğünde etkisini yitirmiştir. Küreselleşme ve onun içinde yer alan çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim 2005-2006 yılında oğretim yılında uygulamaya konulan yeni ilköğretim programlarına yansıtılmıştır. Bu yansımayı en iyi tespit edebileceğimiz ders ise Sosyal Bilgilerdir (Keskin ve Yaman, 2014). 2005 programının benimsediği yapılandırıcı yaklaşımla çok kültürlü eğitim arasında kavramsal ve mantıksal bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Her ikisinin de ortak özellikleri; bireysel farklılıkların önemli olması, her bireyin eşit davranış ve saygıyı hak etmesi ve bilginin sosyal ve kültürel çevrenin de dikkate alınması ile yapılandırılmasıdır (Demircioğlu ve zdemir, 2014:213,215).

2005 Sosyal Bilgiler ğretim Programı’nın çok kültürlü eğitime vurgu yaptığını belirten araştırmalar mevcuttur (şimşek, 2007; Cırık, 2008; Açıkalin, 2010; Keskin ve Yaman, 2014; Uyanık, 2014). Literatür taraması sonucunda, daha önce uygulanan sosyal bilgiler oğretim programlarının (1961, 1962, 1968, 1988, 1993, 1998, 2005) ok kültürlü eğitim açısından incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu alışma hem bu alandaki boşluğu doldurmak hem de bu konuyla ilgili yapılacak araştırmalara katkı sağlamak amacını taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, belli bir bağlamın ve etkileşimin bir parçası olarak olayları kendi tekliğinde anlamlandırma çabasıdır (Merriam, 2013: 14). Doküman incelemesi ise, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve şimşek, 2006).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama yöntemi doküman incelemesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan Sosyal Bilgiler öğretim programları veri kaynağı olarak aşağıda belirtilmiştir.

- MEB. (1961). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1962). Ortaokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1968). İlkokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1968). Ortaokul Programı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- MEB. (1988). Ortaokul Programı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1993). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1998). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı. İstanbul: MEB. Yay.
- MEB. (1998). Ortaokul Sosyal Bilgiler Programı. İstanbul: MEB. Yay.
- MEB. (2005a). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı. Ankara: MEB Yay.
- MEB. (2005b). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: MEB Yay.

Veriler 2014-2015 öğretim sürecinde taranarak toplanmıştır. 1998 programında 33 genel amaç ve 348 kazanım, 2005 programında ise 17 genel amaç ve 174 kazanım analize tabi tutulmuştur; 1962 programında 44 amaç, 1968 programında 56 amaç, 1988 programında 24 amaç, 1993 programında ise 29 amaç incelenmiştir. Toplam olarak 202 amaç ve 521 kazanım çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından analiz edilmiştir.

Araştırmada doküman analizi yöntemiyle toplanmış olan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi içerik iletişimini tanımlamak için sistematik bir süreçtir (Merriam, 2013:144). Verileri sayısal veya istatistiksel olarak sunma olanağı sağlaması gibi özelliklerinden dolayı içerik analizi yardımıyla çözümlenmiştir. Ayrıca çeşitli metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik olarak yapılır. Araştırmacılar bu kelime ve kavramların varlığını,

anlamalarını ve ilişkilerini belirler ve analiz ederek metinlerdeki mesaja ilişkin çıkarımlarda bulunur. İçerik analizi özellikle sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan önemli tekniklerden biridir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014: 246).

Çalışmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında çok kültürlü eğitime ilişkin genel amaçları ve kazanımlarından doğrudan alıntılar yapılarak, program başlıkları altında maddeler halinde belirtilmiştir. Ayrıca genel amaç sayısı ile çok kültürlü eğitime ilişkin amaç sayısı, (f) frekans ve oran (%) olarak tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini, tutarlılığını artırmak için bulguların tamamı doğrudan verilmiştir. Nitel veriler bir araya getirildikten sonra bir sosyal bilgiler öğretmeni ve iki akademisyen tarafından incelenmiştir. Bu sürecin, araştırmada elde edilen verilerin tutarlılığını teyit etme amaçlı olduğu söylenebilir.

BULGULAR

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizi doğrultusunda Sosyal bilgiler programları, araştırmanın amacına uygun olarak, her bir program ayrı ayrı incelenerek sunulmuştur.

1961 Sosyal Bilgiler İlkokul Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

Tarih Dersi:

1. Bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültürde Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek

Coğrafya dersi:

1. Çocuklara yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtmak ve sevdirmek
2. Yurdumuzla en çok ilişkisi olan ülkelerle dünya üzerindeki başka memleket ve milletleri çocuklara tanıtmak.

Yurttaşlık Bilgisi dersi:

1. Öğrencilere yurtlarını tanıtmak, yurtlarının yaşama şartlarını incelemek ve bu şartların iyileştirilmesi üzerinde onları düşündürmek amacıyla yakın şehir, kasaba ve köyler arasında gezi imkânları hazırlanmalı ve bu suretle öğrencilerin içten bir yakınlık duygusuyla yurttaşlarını tanımalarını, onlarla yardım ve işbirliğiyle o ruhla kaynaşmalarını sağlamaya çalışmaktır. (MEB, 1961)

1962 Sosyal Bilgiler Ortaokul Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

Tarih Dersi:

1. Bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültürde Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek

Coğrafya dersi:

1. Öğrencilere, yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanımak onların milliyet vatan ve insanlık duygularını daha bilinçli daha köklü kılmak.

2. Öğrencilerde, başka milletlerin bugünkü hayatını kültürünü, çalışmalarını ve sorunlarını inceleme bilgi ve isteği uyanmasına, gelişmesine çalışmak.

Vatandaşlık:

1. Topluluğun bireyler ve bireylerin topluluk üzerine karşılıklı etkilerini ve dayanışma ihtiyacını öğrencilerin kavramalarına ve bu vesile ile yurttaşlar arasında milli birlik ilkelerini bozmayan fikir ayrılıklarına saygı ve insanlara karşı sevgi duygusu kazanmalarına yardım etmek (MEB, 1962).

Tablo 1. 1962 İlköğretim ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

İlköğretim	Dersler	Çokkültürlü Eğitim		
		(f)	(f)	Oran(%)
	Tarih	6	1	17
	Coğrafya	5	2	40
	Vatandaşlık	7	1	14,3
Toplam Ortaokul		18	4	22,2
	Tarih	8	1	12,5
	Coğrafya	9	2	22,2
	Vatandaşlık	11	1	9,1
Toplam		28	4	14,3

(Kaynak: MEB, 1962)

Tablo 1 incelendiğinde 1961 ilköğretim Tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinin toplam genel amaç sayısı 18'dir. Bu amaçlardan 4'ünün (% 22,2) çok kültürlü eğitim ilkeleri açısından uygun olduğu tespit edilmiştir. 1962

ortaokul sosyal bilgiler programında da 4 (%14,3) amacın çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu görülmüştür. 1961 ve 1962 sosyal bilgiler programları farklı kültürlere yer verme açısından incelendiğinde, Coğrafya dersinin amaçları arasında “*Öğrencilerde, başka milletlerin bugünkü hayatını kültürünü, çalışmalarını ve sorunlarını inceleme bilgi ve isteği uyanmasına, gelişmesine çalışmaktır.*” ifadesi göze çarpmaktadır. (MEB, 1962). Bu ifade *farklı kültürleri tanıma ve anlama* noktasına vurgu yapmaktadır. Bir başka amaç ifadesi ise “*Öğrencilere, yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanımak onların milliyet vatan ve insanlık duygularını daha bilinçli daha köklü kılmak*”(MEB, 1962) şeklindedir. Burada açık bir şekilde ifade edildiği gibi yerel, ulusal ve küresel anlamda farklı toplumları tanımanın ve öğrencide farklı kültürlere karşı insanîyet duygusunun gelişmesinin önemine değinilmiştir.

1968 Sosyal Bilgiler İlkokul Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

1. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlarlar.
2. Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini müze ve anıtlar gibi değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenirler.
3. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerine karşı görüş ve inanışlarını saygı ve hoşgörülükle karşılamaları gerektiğini benimserler.
4. Çevrelerini ve yurdu tanır. Türkiye'nin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar (MEB, 1968).

1968 Sosyal Bilgiler Ortaokul Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

Tarih dersi:

1. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını belirtmek
2. İnsanların çevreleriyle yaşayışları arasındaki sıkı ilişkiyi belirterek insanların çevreleri üzerine nasıl etki yaptıklarını çocuklara kavratmak ve onlarda insanlığa karşı sevgi ve saygı duygusu uyandırmak

Coğrafya dersi:

1. Öğrencilere, yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanımak onların milliyet vatan ve insanlık duygularını daha bilinçli daha köklü kılmak.

2. Öğrencilerde, başka milletlerin bugünkü hayatını kültürünü, çalışmalarını ve sorunlarını inceleme bilgi ve isteği uyanmasına, gelişmesine çalışmak (MEB, 1968).

Tablo 2. 1968 ilköğretim ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Dersler		Çokkültürlü Eğitim		
İlköğretim	(f)	(f)	Oran(%)	
Sosyal Bilgiler	28	4	14,3	
Toplam	28	4	14,3	
Ortaokul				
Tarih	8	2	25	
Coğrafya	9	2	22,2	
Vatandaşlık	11	0	0	
Toplam	28	4	14,3	

(Kaynak: MEB, 1968)

Tablo 2’de 1968 sosyal bilgiler ilköğretim kısmı incelendiğinde, toplam amaç sayısı 28’dir. Buna karşılık çokkültürlü eğitime dair amaç sayısı 4 (% 14,3) olduğu görülmektedir. 1968 sosyal bilgiler ortaokul boyutu ise tabloya bakıldığında toplam amaç sayısı da 28’dir. Çokkültürlü eğitime ilişkin amaç sayısı da toplam 4 (% 14,3)’ tür. Tarih dersinde 2 (% 25) Coğrafya dersinde de 2 (% 22,2) amaç Çokkültürlü eğitime uygun olduğu belirlenmiştir. Vatandaşlık dersi genel amaç sayısı olarak en çok olmasına rağmen çokkültürlü eğitim ilkelerine uygun bir amacın olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından, *farklı insanlara karşı hoşgörülü ve saygılı olma, uygarlık, müze ve sanat eserleri, farklı dünya milletleri hakkında bilgi edinme ve farklı görüşlere saygı* gibi amaçlarda geçen önemli kavramsal tespitlerdir. Amaçlarda yerel, ulusal ve küresel boyuta değinen ifade şöyledir. “Çevrelerini ve yurdu tanır. Türkiye’nin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.”

1988 Sosyal Bilgiler Ortaokul Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

Milli Coğrafya dersi:

1. Halkımızın çeşitli coğrafi bölgelerdeki yaşayış şekillerini yurdumuzun imkân ve servetlerini turistik zenginliklerini ve coğrafyadan kaynaklanan meseleleri öğretmek, vatanımı ve milletimi sevdirmek

2. Doğu ve Güneydoğu Anadolu konularında Erzurum kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmeli; ayrıca bölgeler incelenirken bu bölge halkının milli mücadeleye kahramanlıkları açıklanmalıdır.

Tablo 3. 1988 Ortaokul Sosyal Bilgiler Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Dersler	Çokkültürlü Eğitim		
	(f)	(f)	Oran(%)
Milli Tarih	9	0	0
Milli Coğrafya	5	2	40
Vatandaşlık Bilgileri	10	0	0
Toplam	24	3	12,5

(Kaynak: MEB, 1988)

Tablo 3 ortaokul sosyal bilgiler programı incelendiğinde, dersler Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık bilgileri olarak belirtilmiştir. Derslerin toplam genel amaç sayısı 24'tür. Çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olan toplam 3 tane (% 12,5) amaç tespit edilmiştir. Milli Tarih dersinin amaçlarında çok kültürlü eğitime ilişkin bir bulgu tespit edilmemiştir. Milli coğrafya dersinden 2 tane (% 40)Vatandaşlık bilgileri dersinde çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun bir amaç yer almamıştır. Kültürel farklılıklara değinme noktasında bir amaç tespit edilmiştir. "Halkın farklı coğrafi bölgelerdeki yaşayış tarzı, turistik zenginliklerimizi, milletini sevmek" ifadeleri bu amacın içinde yer almıştır. Coğrafya dersinde dikkat çekici şöyle bir amaç yer almıştır. "Doğu ve Güneydoğu Anadolu konularında Erzurum kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmeli; ayrıca bölgeler incelenirken bu bölge halkının milli mücadeledeki

kahramanlıkları açıklanmalıdır.” (MEB, 1988) Özellikle burada “bölge halkının milli mücadeledeki kahramanlıkları açıklanmalıdır.” ifadesinin, çok kültürlü eğitim ilkelerinden olan “farklı kültürlerin geçmişteki gerçek yaşam deneyimleri” ilkesine uygun olduğu görülmektedir.

1993 Sosyal Bilgiler İlkokul Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Amaçlar

1. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlarlar.
2. Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini müze ve anıtlar gibi değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenirler.
3. İnsanların, karşılıklı hak ve sorumluluklar alma yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler.
4. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek; çevrelerini ve yurdu tanır. Türkiye'nin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar (MEB, 1993).

Tablo 4. 1993 İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Ders	Çokkültürlü Eğitim		
	(f)	(f)	Oran(%)
Sosyal Bilgiler	29	4	13,8
Toplam	29	4	13,8

(Kaynak: MEB, 1993)

Tablo 4 incelendiğinde, 1993 ilköğretim sosyal bilgiler programında 29 amaç yer almıştır. Bu amaçların içerisinde 4 tanesi (% 13,8) çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Kültürel farklılıklara yer veren amaç ifadeleri şöyledir. “Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişi olduğu, eski-yeni sanat ve kültür eserlerini müze gibi değerlerin tanınması ve korunması, İnsanların karşılıklı hak ve sorumlulukları noktasında karar verme uygulamaları” şeklinde amaçların içerisinde yer alan önemli tespitlerdir. Bu ifadeler çok kültürlü eğitim ilkelerinden; “Öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmesi, farklı kültürlerin miraslarının birleştirilmesi ve deneyimlerinin yansıtılması, Öğrencilerin ortak değerleri öğrenmelerinin sağlanması, farklı kültürleri anlamak ve değer vermek için

hümanist girişimlerde bulunulması” ilkesi ile ilişkilidir. Yerel, ulusal ve küresel olarak bilgi veren, çok kültürlü eğitime ilişkili olan bir adet amaca rastlanılmıştır. Bu amaç; “Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek; Çevrelerini ve yurdu tanım. Türkiye’nin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar” olarak programda yer almıştır.

1998 Sosyal Bilgiler Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Genel Amaçlar

1. Tarihte milletimize ve insanlığa hizmet etmiş olan Türk büyüklerini tanır; tarihi olaylara yön veren kişilerin yerinde ve zamanında gösterdikleri ileri görüşlülük, yüksek kavrayış cesaret, fedakârlık ve kahramanlıklarının tarihin akışını nasıl etkilediklerini kavrarlar.

2. Bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişin eseri olduğunu kavrar ve bu uygarlıkta Türk milletinin hizmetini ve payını anlamak

3. Çevresindeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini müze ve anıtlar gibi değerlerimizi tanıyarak onları korumak gerektiğini öğrenirler.

4. İnsanların karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inanışlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler.

5. Türkiye’nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.

1998 Sosyal Bilgiler Programında Çok kültürlü Eğitime İlişkin Ünite Kazanımları

4. sınıf kazanımları

1. Farklı düşüncede olan kişileri dinlemeye istekli oluş
2. Anadolu’da kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi
3. Çevre uygarlıkların Anadolu’ya etkilerini kavrayabilme

5. sınıf kazanımları

1. Orta Asya ve Yakın Doğu’da kurulan Türk devletlerindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi

6. sınıf kazanımları

1. Anadolu Selçukluları dönemindeki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi

2. Beylikler dönemindeki kültür ve uygarlığın bilgisi
3. Moğollar ve diğer Türk devletlerinde kültür ve uygarlığın özellikler bilgisi

7. sınıf kazanımları

1. Avrupa'daki yeniliklerin önemini kavrayabilme
2. Avrupa'daki yeniliklerle ilgili olgular bilgisi
3. Osmanlı Kültür ve uygarlığı ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi
4. Türkiye'nin komşu ülkelerle olan sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerini açıklayabilme
5. Türkiye'nin bağımsız Türk Cumhuriyetleri ile olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme
6. Asya'da Türklerin yaşadığı başlıca diğer ülkeleri tanıyabilme
7. Türkiye'nin, Avrupa'da Türklerin yaşadığı başlıca ülkelerle olan sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerini açıklayabilme
8. Türkiye dışında vatandaşlarımızın yaşadığı ülkeleri tanıyabilme (MEB, 1998)

Çok kültürlü eğitim ilkeleri açısından değerlendirildiğinde genel amaç ifadelerinde geçen temalar şöyledir. “*Türk milletine ve insanlığa hizmet etmiş, Türk büyüklerini tanımak, bugünkü uygarlığın uzun bir geçmişi olduğu, -yeni sanat ve kültür eserlerini müze gibi değerlerin tanınması ve korunması, karşılıklı hak ve sorumluluk içinde olmak, millete karşı sevgi, saygı ve hoşgörülü olmak*” (MEB, 1998). Bu ifadeler, çok kültürlü eğitim ilkelerinden, “*Öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmesi, farklı kültürlerin miraslarının birleştirilmesi ve deneyimlerinin yansıtılması, Öğrencilerin ortak değerleri öğrenmelerinin sağlanması, farklı kültürleri anlamak ve değer vermek*” ilkeleri ile ilişkilidir. Yerel, ulusal ve küresel olarak farklılıklara değinme noktasında şöyle bir amaç ifadesi yer almıştır. “*Türkiye'nin yakın ve uzak komşu memleketler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanırlar.*” Ünite kazanımlarında çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olarak “*Farklı düşünceleri dinleme, Anadolu'nun kültür ve uygarlığını bilme, Avrupa'da yapılan yenilikler, Farklı kültürlerin etkileşimleri ve mirasları*” gibi ifadeler, kazanımlarda çok kültürlülüğe vurgu yapan noktalardır.

Tablo 5. 1998 Sosyal Bilgiler İlköğretim ve Ortaokul Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Ders	Genel amaçlar ve kazanımlar		Çokkültürlü eğitimle ilgili kazanımlar	
	(f)	(f)	(f)	Oran (%)
Sosyal Bilgiler	33	5		15,2
Sınıf				
4. Sınıf	96	3		3,1
5. Sınıf	69	1		1,4
6. Sınıf	97	3		3,1
7. Sınıf	86	8		9,3
Toplam	348	16		4,6

(Kaynak: MEB, 1998)

1998 Sosyal bilgiler programında ünite kazanımları ilk defa yer almış, bundan dolayı hem genel amaçlar hem de ünite kazanımları çok kültürlü eğitim ilkeleri açısından analize tabi tutulmuştur. Tablo 5 incelendiğinde, 1998 sosyal bilgiler programında toplam genel amaç 33'tür. Bunun içerisinde 5 amacın (% 15,2) çok kültürlü eğitime vurgu yaptığı tespit edilmiştir. İlköğretim 4. ve 5. sınıf ile ortaokul 6. ve 7. sınıf programlarında yer alan ünite kazanımı sayısı 348'dir. Çok kültürlü eğitime ilişkin kazanım sayısı toplam olarak 16 (% 4,6)'dır. 4. sınıfta 3 (% 3,1) kazanımın, 5. sınıfta 1 (% 1,4) kazanımın, 6. sınıfta 3 (% 3,1) kazanımın, 7. sınıfta ise 8 (% 9,3) kazanım çok kültürlü eğitim ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler Programı Genel Amaç ve Kazanımlarında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

1. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçlerini kavrayarak milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.

2. Katılımın önemine inanır. Kişisel ve toplumsal sorunların çözümünü için kendine özgü görüşler ileri sürer.

3. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik etkileşimi analiz eder.

4. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir. (TTKB, 2015)

2005 Sosyal bilgiler programında yapılandırmacı eğitim anlayışına göre yeniden tasarlanmış dokuz adet öğrenme alanı yer almaktadır. Bu öğrenme alanları kendi içerisinde üniteleri kapsamaktadır. 2005 programı içerik olarak analiz edildiğinde, çok kültürlü eğitim ilkelerini yansıtan kazanımlar tespit edilmiştir. Özellikle “*Kültür ve Miras*” ve “*Küresel Bağlantılar*” öğrenme alanlarındaki kazanımların, çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Keskin ve Yaman (2014: 939) da çalışmalarında; öğrenme alanlarının programda yer verilen içerikleri incelendiğinde, özellikle iki öğrenme alanının (*Kültür ve Miras*, *Küresel Bağlantılar*) çok kültürlü eğitimle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu iki öğrenme alanının sınıf seviyelerine göre yer verilen kazanımları incelendiğinde, programın girişinde yapılan bu tespitin doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada yapılan tespitler, bu bulguyu destekler niteliktedir. 2005 Sosyal Bilgiler programının genel amaçlarına bakıldığında, çok kültürlü eğitim ilkelerine “*Kültürel mirasın deneyiminin yaşanması, farklılıklara değer verme, Çoklu bakış açısı, farklı toplumların birleşimi*” sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6. 2005 Sosyal bilgiler Programı Öğrenme Alanları Kazanımlarında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Durum

İlköğretim 4. Sınıf Kazanımları	Öğrenme Alanı
1. Bireysel farklılıkları tanır ve kabul eder. 2. Başkalarının duygu ve düşüncelerini saygı ile karşılar 3. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.	Birey ve Toplum
4. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder. 5. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşıdığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.	Kültür ve Miras

6. Dünya üzerinde çeşitli ülkeler olduğunu fark eder.	
7.Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşlılarının yaşamlarını karşılaştırır.	Küresel Bağlantılar
8.Toplumlar arasında ortak kutlanan özel günlere örnekler verir.	
9.Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
İlköğretim 5. Sınıf Kazanımları	Öğrenme Alanları
1. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.	
2. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikleri ve farklılıklar açısından karşılaştırır	Kültür ve Miras
3. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.	
Ortaokul 6. Sınıf Kazanımları	Öğrenme Alanı
1. Destan, yazıt ve diğer belgelerden yararlanarak, Orta Asya ilk Türk devletlerinin siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
2. Orta Asya ilk Türk devletlerinin kültürel özellikleriyle yaşadıkları yerlerin coğrafi özelliklerini ilişkilendirir.	
3. İpek yolunun toplumlar arası siyasi kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü fark eder.	Kültür ve Miras
4. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak İslamiyet'in ortaya çıkışı ve yayılışını inceler.	
5. Dönemin devlet adamları ve Türk büyüklerinin hayatından yararlanarak ilk Türk İslam devletlerinin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	
6. Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve	

---

törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.

---

8. Türkiye cumhuriyeti komşu ve diğer ülkelerle olan kültürel sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi değerlendirir.

Küresel Bağlantılar

9. Uluslar arası kültür, sanat, fuar ve spor etkinliklerinin toplumlar arası etkileşimdeki rolünü değerlendirir.

10. Değişik dönem ve kültürlerde demokratik yönetim anlayışının tarihsel gelişimini tartışır.

Ortaokul 7. sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı

---

1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasal mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu'nun Türkleşmesi sürecine katkılarını değerlendirir.

2. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.

3. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğine ilişkin kanıtlar gösterir

4. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.

5. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.

6. Tarihsel süreçte düşünceyi ifade etme ve bilim özgürlüklerini bilimsel gelişmelerle ilişkilendirir.

Kültür ve Miras

7. Küresel sorunların çözümlerinin yaşama geçirilmesinde kişisel sorumluluğu fark eder.

Küresel Bağlantılar

8. Küresel sorunlarla uluslar arası kuruluşların amaçlarını ilişkilendirir.

(Kaynaklar: MEB, 2005ab)

Yukarıda verilen tablo incelendiğinde, çokkültürlü eğitime ilişkin tespit edilen kazanımlar yer almıştır. Bu kazanımlar çokkültürlü eğitim

ilkelerinden “*Öğrenme ortamında farklı kültürlere yer verilmesi, farklı kültürlerin miraslarının deneyimlerinin, bakış açılarını birleştirmektedir. Kültürel olarak farklı öğrenciler için okulda öğrenilenler ile gerçek yaşam deneyimleri arasında bağlantılar kurulması, farklı kültürleri anlamak ve değer vermek için hümanistik girişimlerde bulunulması, farklılıkların eğitimin içeriğini zenginleştirdiğinin farkında olunması öğrencilerin ortak değerlerin öğrenmelerinin sağlanması*” ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Keskin ve Yaman (2014: 941), yaptıkları çalışmada bu konuyla ilgili benzer nitelikli sonuçlara ulaşılmıştır. Altıncı ve yedinci sınıf kazanımlarına bakıldığında ise çokkültürlü eğitim ilkelerine uygun niteliklere sahip olduğu, “*farklı kültürleri anlama ve değer verme, farklı kültürel mirasların deneyimlerini birleştirme, farklı kültürleri öğrenme ve çoklu bakış bilinci oluşturma*” adlı ilkelere vurgu yapılmıştır. “*Küresel Bağlantılar*” adlı öğrenme alanı bulgularına bakıldığında yerel, ulusal ve küresel olarak farklılıkları yansıtırma adına “*Kültürel ve spor faaliyetleri, demokratik yönetimler, küresel sorunlar, dünya çocukların ortak mirası, siyasi ve ekonomik gelişmeler*” olarak kazanımlarda vurgulanan önemli kavramlardır.

Tablo 7. 2005 Sosyal Bilgiler Programında Çokkültürlü Eğitime İlişkin Bulgular

Ders	Genel amaçlar ve Kazanımlar	Çokkültürlü eğitimle ilgili kazanımlar	Oran(%)
	(f)	(f)	
Sosyal Bilgiler	17	6	35,3
Sınıf			
4. Sınıf	46	9	19,6
5. Sınıf	46	5	10,9
6.Sınıf	43	9	21
7. Sınıf	39	8	20,5
Toplam	174	31	17,8

(TTKB, 2015ab)

2005 Sosyal bilgiler öğretim programının yer aldığı Tablo 7 incelendiğinde genel amaç sayısı 17'dir. çokkültürlü eğitime ilişkin tespit edilen amaç sayısı 6 (% 35,3)' dir. İlköğretim Dördüncü sınıf toplam kazanım sayısı 46 çokkültürlülüğe dair kazanım sayısı 9 (% 19,6)' dur. Beşinci sınıfta ise toplam 46 kazanımın 7'si (% 10,9) çokkültürlü eğitim ilkelerine uygundur. Ortaokul altıncı sınıfta toplam 43 kazanım yer almış, bunun içerisinde 9 (% 21) kazanım çokkültürlü eğitimle ilişkilidir. Yedinci sınıfta ise kazanım sayısı 39 olup, çokkültürlülüğe dair 8 (% 20,5) kazanım tespit edilmiştir. 2005 Sosyal bilgiler programı toplam kazanım sayısı 174'tür. Bunun 31 (% 17,8) kazanımı çokkültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çokkültürlü eğitim son yıllarda sıkça vurgulanan önemli bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram kendisine ait birçok ilkesel özellikler taşımaktadır. Çokkültürlülüğün eğitim ve öğretim boyutunda yansıtılabilecek en iyi derslerden biri de Sosyal bilgilerdir. Farklı özelliklere sahip öğrencilerin ortak tek bir yolla öğrenmelerini beklemek çağdaş eğitim anlayışıyla bağdaşmamaktadır. Öğrenciler öğrenme ortamlarına çeşitlilik kapsamında; kültürel geçmiş, cinsiyet, inanç, ideolojik görüş, ırk, cinsel yönelim gibi çok geniş bir yelpazede yer alan değişkenleri getirmektedirler. Bunun için bazı ülkeler eğitim programlarını yeniden yapılandırarak, çokkültürlülüğü eğitimlerine yansıtmışlardır. Türkiye henüz bu yolun daha başında olup, eğitim programı boyutunda resmi makamlarca bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak ileriki yıllarda muhtemelen çokkültürlülüğü resmi kurumlarca da birtakım çalışmalar yürütülebileceği öngörülmektedir. Bununla birlikte, 2005 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler programında çok kültürlülüğe vurgu yapıldığını ortaya koyan bir takım araştırmalar mevcuttur (Ertürk, 2006; Cırık, 2008; Açıklım, 2010; Keskin ve Yaman 2014; Uyanık, 2014). Bu araştırmada ise ülkemizde geçmişten günümüze uygulanmış Sosyal Bilgiler öğretim programlarında (1961, 1962, 1968, 1988, 1993, 1998, 2005) yer alan amaç ve kazanımlar, çok kültürlü eğitim açısından incelenmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen verilere göre 1962 ilköğretim programında toplam 18 amacın 4 (% 22,2) tanesi çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir. Ortaokul programında ise 28 amacın 4'ü (% 14,3) çok kültürlü eğitimle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. 1968 programında ise ilköğretim ve ortaokul amaçları toplam olarak aynı olduğu için 28 amacın

4'ünün (% 14,3) çok kültürlü eğitimle ilgili olduğu belirlenmiştir. 1988 programı incelendiğinde, toplam 24 amacın 3 (% 12,5) tanesinin çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu tespit edilmiştir. Burada dikkat çeken bir nokta olarak; programın dönemin siyasal ideolojisine göre şekillendiği görülmektedir. Şöyle ki; “Milli” ve “Ulus” kavramlarına sıklıkla vurgu yapılmış, derslerin isimleri Milli Tarih ve Milli Coğrafya olarak değiştirilmiştir. Ayrıca bu programda Doğu ve Güneydoğu isminin ilk defa bir amaç ifadesinde yer aldığı tespit edilmiştir. Söz konusu dönemde Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde siyasal problemlerin baş göstermesi nedeniyle böyle bir amacın programa konulduğunu söylenebilir. Program çok kültürlü eğitim açısından farklılıkları yansıtmaktan ziyade tekçi ulus devlet yapısının programa yansıtıldığını görmekteyiz. 1993 sosyal bilgiler öğretim programında 29 amaç yer almış, bunlardan 4 (% 13,8) tanesinin çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir. 1998 Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde, genel amaç sayısının 33 olup, 5 (% 15,2) tanesinin çok kültürlü eğitimle ilişkili olduğu görülmüştür. Programın genel amaçlarının yanı sıra, incelenen 348 kazanımın 16 (%4,6) tanesi çok kültürlü eğitimin ilkelerini yansıtmaktadır. 2005 yılında yenilenmiş olan sosyal bilgiler öğretim programında ise 17 genel amacın 6 (% 35,3) tanesinin çok kültürlü eğitime uygun olduğu, programda yer alan 174 kazanımdan 31 (%17,8) adedinin de çok kültürlü eğitim ilkelerine uygun olduğu belirlenmiştir.

2005 sosyal bilgiler programında çokkültürlü eğitime ilişkin yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, Cırık (2008) çalışmasında, Sosyal Bilgiler dersinde toplam 93 kazanımın 16'sı (%17,2) çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmanın 2005 programının sonuçlarıyla çok benzer olduğu görülmektedir. Açıkalın (2010) yaptığı araştırmada son yayınlanan programda sadece “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanının çokkültürlü eğitime vurgu yaptığını belirtmiştir. Fakat çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından değerlendirildiğinde sadece bu öğrenme alanıyla sınırlı olmadığı, bu araştırmanın sonuçlarında anlaşılmıştır. Özellikle öğrenme alanlarında (Birey ve Toplum ile Kültür ve Miras) çokkültürlü eğitime vurgu yapılan kazanımlar tespit edilmiştir. Keskin ve Yaman (2014) çalışmalarında, sosyal bilgiler programının sınıflar bazında ve kazanımlar esas alınarak yapılan analizi neticesinde, çokkültürlü eğitime vurgu yapan kazanımların tüm kazanımlara oranı yaklaşık % 13 olarak tespit ettiklerini belirtmişlerdir. İncelemeye tabi tuttıkları iki öğrenme alanında (Kültür ve

Miras ile Küresel Bağlantılar) çokkültürlü eğitime ilişkin 22 kazanım tespit etmişlerdir. Buradaki sonuçlar bu çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü söylenebilir. Cırık (2008) ve Açıkalın (2010) çalışmalarında ortak olarak yeni Sosyal Bilgiler programının çokkültürlü eğitim noktasında yeterli düzeyde olmadığı, ayrıca Cırık (2008) çokkültürlü eğitim etkinliklerine okul öncesi dönemden başlayarak tüm eğitim kademlerinde yer verilmesinin önemli olduğunu belirtmiştir. Keskin ve Yaman (2014) çalışmalarında, çokkültürlü eğitime ilk defa 2005 programında yer verildiğini, ayrıca bu yeni çokkültürlü eğitim paradigmasında çok aşırıya gidilmediği ve yumuşak bir geçiş amaçlandığını belirtmişlerdir.

Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında ise Sosyal bilgiler öğretim programları çokkültürlü eğitim ilkeleri açısından incelenmiş ve programlarda (1962, 1968, 1988, 1993, 1998, 2005) çokkültürlü eğitime ilişkin bulgular tespit edilmiştir. Sonuç itibarıyla çokkültürlü eğitime açısından değerlendirildiğinde programlar yeterli düzeyde olmadığı özellikle son program (2005) yapılandırmacı eğitim anlayışına göre oluşturulduğu halde çokkültürlü eğitime değinme noktasında eksik kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yerel, ulusal ve küresel boyutta kültürel farklılıkları yansıtmaya adına da programlarda çok düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, Açıkalın'ın da (2010) çalışmasında değindiği üzere, eğitim programlarında çokkültürlü eğitimin önemi daha çok vurgulanmalı ve bu yaklaşımları destekleyecek nitelikte yeni kazanımlar ve ders etkinlikleri eklenmelidir. Öğretmen adaylarının da buna paralel olarak eğitilmesi için eğitim fakültelerinde çokkültürlü eğitim yaklaşımına önem verilmeli ve bu konuda yeni dersler eklenmelidir. Çokkültürlü bir eğitimde farklı kültürlere saygı, farklılıkları anlama ve değer verme, birçok farklı kültürel özellikleri bir araya getirip, bunun eğitimini vermenin yanı sıra bireysel farklılıkları da tanıma, bireyin kendine ait düşüncesine saygı duyma ve farklı topluluklarda farklı düşünme anlayışı olduğuna da vurgu yapılması gerekir.

Sosyal Bilgiler dersi, hızla küreselleşen dünyada sevgi, saygı, hoşgörü kavramları temelinde farklılıklara saygı duyarak bir arada yaşama olgusunun pekiştirilebileceği en önemli derstir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretim programı geliştirme çalışmalarında, çok kültürlü eğitim kapsamında kültürel çeşitliliği yansıtan program yapısı üzerinde hassasiyetle durulması, demokratik değerlerle yoğrulmuş nesillerin yetişmesi açısından son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Açıkalin, M. (2010). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çokkültürlü Ve Küresel Eğitim. *İlköğretim Online*, 9 (3), 1226-1237.

Banks, J.A. (2013). *Çokkültürlü Eğitime Giriş*. (H. Aydın, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.

Banks, J.A., Cookson, P., Gay, G., Hawley, W.D., Irvine, J.J., Nieto, S., et al. (2001). Diversity within unity: Essential principles for teaching and learning in a multicultural society. 4 Nisan 2015 tarihinde <http://www.educ.washington.edu/coetestwebsite/pdf/DiversityUnity.pdf> adresinden alınmıştır.

Başbay, A. (2014). Çokkültürlü Eğitim Kapsamındaki Derslerinin İncelenmesi: Georgia State Üniversitesi Örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 14(2), 585-608.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: APEGEM Akademi.

Cırık, İ. (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 27-40

Çiftçi, Y. A. ve Aydın, H. (2014). Türkiye’de Çok kültürlü Eğitimin Gerekliliği Üzerine Bir Çalışma. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 197-218.

Demir, S. (2012). Çok Kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi. *Turkish Studies*, 7(4): 1453-1475.

Demircioğlu, E. ve Özdemir, M. (2014). Pedagojik Formasyon Öğrencilerinin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, (15) 1: 211-232.

Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan.

Günay, R., Kaya, Y. ve Aydın, H. (2014). Çokkültürlü Eğitim Yaklaşımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta-Analiz Çalışması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 145-166.

Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çokkültürlü Eğitim, *Turkish Studies*, 9(2): 933-960.

MEB. (1961). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- MEB. (1962). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1968). *İlkokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1968). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- MEB. (1988). *Ortaokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1993). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1998). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (1998). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB. (2005a). *Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx> adresinden 8 Nisan 2015 tarihinde indirilmiştir.
- MEB. (2005b). *Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx> adresinden 8 Nisan 2015 tarihinde indirilmiştir.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama için bir Rehber*, (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2006). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım içinde* (s. 21-50). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.) *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları içinde* (ss.1-41). Ankara: Pegem Akademi
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye’de Çokkültürlü Eğitim ve Çokkültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, X(I), 352-372
- Sultana, Q. (1994). Evaluation of Multicultural Education’s Understanding and Knowledge in Freshman Level Preservice Teachers. *Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association*. ERIC Veritabanından 8 Nisan 2015 tarihinde indirilmiştir.
- Şimşek, A. (2007). Türkiye’de Sosyal Bilgiler Derslerinde “Küresel Bağlantılar”: Bazı Dünya Devletleri ile Karşılaştırmalı Bir Çalışma. M.

Safran, D. Dilek (Ed.) *21. Yüzyılda Kimlik, Vatandaşlık ve Tarih Eğitimi* içinde (s. 345-364). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi

Uyanık, H. (2014). *Çokkültürlü Eğitimin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Uygulamaları Üzerine Karşılaştırmalı Durum Çalışması*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi. Antalya

Ünlü, İ. ve Örtten, H. (2013). Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21; 287-302

Yeşil, S. (2009). Kültürel Farklılıkların Yönetimi ve Alternatif Bir Strateji: Kültürel Zeka. *KMU İİBF Dergisi*, 11(16):100-131.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.